

Groeiend gebrek aan culturele kennis bij overheden

Sandra Jongenelen

Het toezicht op de culturele sector faalt, doordat gemeenten en toezichthouders kampen met een steeds grotere kennisachterstand.

Onder druk van de bezuinigingen experimenteren culturele instellingen met nieuwe vormen van cultureel ondernemerschap. Daarbij kan het ook misgaan, zoals bij het Wereldmuseum in Rotterdam. Daar stapte directeur Stanley Bremer vorige week op, na twee rapporten met forse kritiek op zijn beleid.

Met steun van de gemeente en de Rotterdamse Raad voor Kunst en Cultuur had Bremer in 2006 een commerciële koers ingezet waarin de horeca en de winkel centraal stonden: de inkomsten daarvan zouden de bezuinigingen opvangen. In de praktijk bleken ze viesgevend. Bremer zette ook de wetenschappelijke museumstaf aan de kant en stelde een omstreden 'ontzamelplan' op. De verkoop van een deel van de collectie moest voor inkomsten zorgen.

Bremers strategie stuitte al langer op kritiek. Verzamelaar Piet Sanders vroeg zeven jaar geleden aan de gemeente Rotterdam zijn schenking over te brengen naar het Afrika Museum in Berg en Dal. Hij vond dat het Wereldmuseum niet langer als museum functioneerde. Daar in stond hij niet alleen, maar toch duurde het lang voordat er werd ingegrepen.

De gemeente en de kunstraad keurden de jaarrekeningen telkens goed en merkten zelfs niet dat de raad van toezicht van het museum feitelijk was opgeheven. 'De gemeente Rotterdam heeft zitten slapen en signalen in de wind geslagen', zegt Jan Riezenkamp, oud-wethouder van Rotterdam en voormalig topambtenaar bij het ministerie van Cultuur. In iets andere bewoordingen staat dit ook in het rapport van de Rekenkamer Rotterdam.

Hoe heeft dit allemaal kunnen gebeuren? Volgens Riezenkamp vooral door een gebrek aan deskundigheid. 'Het is een beetje een stokpaardje van me', verontschuldigt hij zich, 'maar de laatste jaren is de materiedeskundigheid verdwenen. De politiek benoemt het liefst mensen zonder verstand, die na een

De voorstelling 'Genesis' van het Nationale Toneel geldt als een recent voorbeeld van gedurfd cultureel ondernemerschap.

FOTO: KURT VAN DER ELST

Niet deskundig 'De politiek benoemt graag mensen zonder verstand van cultuur, die na een paar jaar vertrekken'

aantal jaren weer iets anders gaan doen. Vorige week nog ging de laatste deskundige ambtenaar op het departement van cultuur met pensioen. Nu zie je wat dat betekent.'

Ongehinderd door enige kennis van zaken stelt de politiek onrealistische eisen aan cultureel ondernemerschap.

Mede daardoor raken culturele instellingen in de gevarezone, zo waarschuwt Riezenkamp. Daarbij doelt hij vooral op de middelgrote musea in Arnhem, Nijmegen, Schiedam en Oss.

Stephen Hodes, directeur van het adviesbureau LAgrou in Amsterdam, onderschrijft deze visie. 'Politici hebben het

vandaag over het verkeer, morgen staat het theater of museum op de agenda. Dan is het logisch dat ze niet alles weten. De complexiteit bij culturele instellingen is te groot en hun kennis te laag.'

Culturele instellingen zijn een ver-van-mijn-bedshow geworden. 'De gemeenteraad en het museum zijn door de

verzelfstandiging van elkaar vervreemd geraakt', zei directeur Diana Wind van het Stedelijk Museum Schiedam vorige week nog. Dat was bij de presentatie van het herstelplan voor het museum, dat lovende kritieken krijgt, maar kampt met financiële tekorten. De gemeenteraad beslist hierover in juni.

Niet alleen de politiek, ook toezichthouders kampen met een gebrek aan kennis. 'Bij veel culturele instellingen zie je dat de raad van toezicht een applausmachine wordt', zegt Riezenkamp. 'Het zijn mensen die het goed bedoelen, maar niet al te veel kennis van zaken hebben. Ze krijgen er ook niet voor betaald.'

De culturele sector kent een Governance Code Cultuur die het toezicht regelt. Die biedt volgens Riezenkamp 'ruimte voor verbetering'. Dat zegt Hodes ook. 'De code is onlangs vernieuwd, maar we hebben nog een lange weg te gaan. Toezichthouders doen dit vrijwillig en zijn vaak lid vanwege de status. Doordat ze veel minder kennis hebben dan de directeur is het toezicht ontoereikend.'

De onlangs opgerichte Nederlandse Vereniging Toezicht Cultuur is minder uitgesproken. 'Toezichthouders en directies van culturele organisaties gaan hier nog onvoldoende met elkaar over in gesprek. Dat willen wij faciliteren', zegt bestuurslid Robert Rinnooy Kan.

Bij het Wereldmuseum mislukte het experimentele businessmodel en raakte het evenwicht tussen inhoud en commercie uit balans. Hodes verwacht niet dat dit gebeurt bij andere musea. Veel directeuren zijn inhoudelijke experts. Het is wachten op de volgende generatie. 'Ik hoop dat meer musea hun nek uitsteken en nieuwe dingen proberen.'

Daarvoor moet er wel iets veranderen. 'Nu willen we dat de cultuursector én ondernemend is, én experimenteert én geen risico's neemt. Dat gaat niet samen. Een culturele instelling zou net als een bedrijf mogen falen. In het bedrijfsleven is maar 20% van de innovaties succesvol. Een culturele instelling zou ook een deel van het budget als risicogeld kunnen oormerken, ook al is het publiek geld.'

Als voorbeeld van geslaagd cultureel ondernemerschap noemt hij *Genesis*, een voorstelling van 4,5 uur, die is te zien in Scheveningen. 'Vooraf weet niemand of dit lukt. De recensies zijn lovend en het loopt goed, maar voor hetzelfde geld krijgt het Nationale Toneel een financiële zeperd. Maar dat hoort bij cultureel ondernemerschap.'

Sandra Jongenelen is medewerker kunst.

